

Samhällsbyggnadsenheten
Kulturmiljöfunktionen
Linnea Skog
Direkt 010-225 04 34
linnea.skog@lansstyrelsen.se

Ludvika kommun
771 82 Ludvika

Beslut om byggnadsminnesförklaring av Maskinhuset på Exportfältet i Grängesberg, Ludvika kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar enligt 3 kap Kulturmiljölagen (1988:950) (KML) att byggnadsminnesförklara Maskinhuset på Exportfältet i Grängesberg, fastigheten Ludvika Grängesbergs gruvallmänning 1:60, Grangärde socken, Ludvika kommun.

Länsstyrelsen meddelar för byggnadsminnet följande skyddsföreskrifter enligt 3 kap 2 § KML:

1. Byggnaden får inte rivras, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras. I byggnadsminnet ingår även trycktanken söder om byggnaden.
2. I byggnadens inre får inte göras ingrepp i rumsindelning och fasta installationer.
3. Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med för byggnaden typiska material, färger och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. Inom byggnadsminnets skyddsområde, avgränsat med heldragen linje på nedanstående situationsplan får inga för kulturmiljön främmande mark- eller byggnadsåtgärder vidtagas.
5. Området som framgår av bifogad situationsplan ska hävdas så att kulturvärdena bevaras.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar ifråga om vården av det i byggnadsminnet ingående skyddsområdet.

Redogörelse för ärendet

Ansökan om byggnadsminnesförklaring inkom till Länsstyrelsen 1999-05-17. Frågan väcktes av Grängesbergs Gruvmuseumförening. I ärendet har

samråd hållits med Miljö- och byggnadsnämnden i Ludvika kommun. I ärendet har också förvaltare Ludvika kommunfastigheter getts tillfälle att yttra sig.

Gruvorna i Grängesberg var tillsammans med malmfälten i Lappland Sveriges dominerande producenter av järnmalm under 1900-talet. Maskinhuset ingår i den under 1930-talet stora modernisering och nybyggnationen av gruvans anläggningar, den sk Centralanläggningen, vilken var i bruk mellan 1940 fram till nedläggningen 1989.

Centralanläggningen berättar om Grängesbergsbolagets ekonomiska och industriella kapacitet, en hög teknologisk nivå och tekniskt kunnande i en tid som fortfarande präglades av industriteknik på mekaniska grunder. Byggnadsverksamheten för gruvan präglades av att man planerade för en framtida utökad brytningsnivå till 1000 meter att jämföra med den befintliga på 200 meter. Krav på lastkapacitet och uppfodringshastighet påverkade maskinernas prestanda och storlek och gav i sin tur mått för byggnadshöjder och byggnadsvolymer såväl under som ovan jord. Byggnaderna ovan jord utgjorde skal för sinsemellan högt specialiserade funktioner som uppfodrning av malmen, krossning, sovring, anrikning mm. Här fanns det aktuella maskinhuset tillsammans med verkstäder, personalbyggnader, gruvkontor. Formspråket var tidstypiskt funktionalistiskt och minimalistiskt. Den korta tidsperiod när byggnaderna uppfördes gav dem enhetlighet. Omfattningen av verksamheten gjorde anläggningen storslagen. Beställningarna av maskiner och tekniska lösningar i Grängesbergsgruvorna blev också viktig för svenska tekniska företags förmåga att hävda sig på en internationell marknad, exempelvis ASEA som byggde ett av de stora bergsspelen i Maskinhuset.

Maskinhuset är en nästan kvadratisk byggnad (43 x 40 m) med stor volym. Byggnaden består av en kraftig bas av armerad betong med källar-/suterrängvåning på vilken en överbyggnad med tre rader kraftiga pelare vilar. Överbyggnaden delar in byggnaden i två lika stora skepp. Pelarstommen bär det flacka taket. Fasaderna är uppförda av tegel och lättbetong med ett yttre lager av brädriven slätputs som avfärgats med en gul kulör. Utmärkande är de släta, putsade fasaderna genombrutna av stora ljusinsläpp i form av fönsterband i väster, norr och öster, de stora luftintagen i sockeln samt lanterninerna och ventilationsanordningarna på taket. Fasaden mot söder, som tidigare innehållit ett flertal öppningar för gruvspel mm är numera delvis sluten, med vissa återstående öppningar. Byggnaden projekterades, ritades och uppfördes 1938-1941 av

gruvbolagets egen byggnadsavdelning. Maskinhuset rymde ett flertal olika komponenter för gruvans drift såsom världens sannolikt kraftfullaste bergsspel för uppfordring av malmen, omformare för gruvspelens strömförsörjning, kompressorer för tillverkning av tryckluft, brytare för elkraftförsörjningen i gruvan och styrningen av vattenpumparna. Maskinerna var styckeexemplar och specialtillverkade för driften. För viss service på utrustningen användes traverser för att lyfta maskinerna till de järnvägsvagnar som kunde köras in i byggnaden.

Motivering till beslutet

Maskinhuset är en av de utmärkande byggnaderna i den anläggning som under en stor del av 1900-talet var kärnan i driften av gruvan i Grängesberg. Centralanläggningen berättar om den betydelse Sverige och det stora Grängesbergsbolaget hade i den internationella råvaruproduktionen under framväxten av de moderna västeuropeiska industristaterna och det svenska välfärdssamhället från och med 1930-talet. Maskinhuset ingår som en viktig del i områdets funktionalistiska gestaltning. Länsstyrelsen gör därför bedömningen att det är väl motiverat att förklara byggnaden för byggnadsminne.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten enligt bilaga 2.

De som deltagit i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Camilla Fagerberg, med antikvarie Linnea Skog som föredragande och länsantikvarie Fredrik Sandberg som deltagande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

För information om hur Länsstyrelsen i Dalarnas län behandlar personuppgifter, se www.lansstyrelsen.se/dataskydd

Bilaga 1

Situationsplan för byggnadsminnet Maskinhuset i Grängesberg.

Bilaga 2

Hur man överklagar

Kopia till:

Lantmäteriet Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun

Riksantikvarieämbetet, registrator@raa.se

Miljö- och byggnadsnämnden, 771 82 Ludvika

Kultur- och fritidsnämnden, 771 82 Ludvika

Dalarnas museum, info@dalarnasmuseum.se

Grängesbergs gruvmuseiförening, Ortdrivarevägen 50, 772 40

Grängesberg

Byggnadsminne med skyddsområde

Maskinhuset

Skyddsområde

40 0 40 80 120 160 200 meter

Bilaga 2

Du kan överklaga beslutet

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du **skriftligen** överklaga beslutet hos förvaltningsrätten. **Observera att du ska skicka eller lämna överklagandet till Länsstyrelsen i Dalarnas län, 791 84 Falun.** Det ska du göra därför att Länsstyrelsen måste pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare till förvaltningsrätten.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor från den dag du fick del av beslutet.** Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be om att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas eller inte.

Om någon annan part överklagar beslutet, till exempel en kommun eller annan myndighet, är tiden **tre veckor från det datum som står på beslutet.**

Ditt överklagande ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas, beslutets datum och diarienummer
- hur du vill att beslutet ska ändras
- varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt

Skriv också följande uppgifter, om du inte tidigare lämnat dem:

- personnummer
- adress till bostaden
- telefonnummer där du kan nås
- eventuellt övriga uppgifter som behövs för att man ska kunna skicka handlingar till dig

Om du har handlingar eller annat som du anser stöder din uppfattning, bör du skicka med kopior på dessa.

Ombud

Du har rätt att anlita ett ombud för att sköta överklagandet åt dig. I så fall ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från dig samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.

Ytterligare upplysningar

Behöver du veta mer om hur du ska göra, går det bra att ringa till Länsstyrelsen, telefon. Fråga efter den som varit föredragande i beslutet.